
INFORMACJE

ANNA PABICH

*Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich
Oddział w Poznaniu*

BARBARA ODROBIŃSKA

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

STAN ZATRUDNIENIA W DORADZTWIE ROLNICZYM W 2003 ROKU

Doradztwo rolnicze funkcjonuje obecnie w dwóch strukturach organizacyjnych. Pierwszą podległą Wojewodzie stanowią Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego (WODR), i w trzech województwach Ośrodki Doradztwa Rolniczego (ODR). Drugą, podległą Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi jest Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich (KCDRRiOW) w Brwinowie wraz z Oddziałami w Krakowie i Poznaniu oraz siedmioma Regionalnymi Centrami Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich (RCDRRiOW), które prowadzą działalność doradczą na wyodrębnionym administracyjnie obszarze (tabela 1). Obie te struktury działają na rzecz rozwoju gospodarstwa, rodziny wiejskiej i całej społeczności lokalnej, a podobieństwa struktur organizacyjnych WODR i RCDRRiOW wynikające z ich rodzaju pozwalają na wspólne określenie - państwowe doradztwo rolnicze. W każdym województwie działa przynajmniej jedna jednostka doradcza, w niektórych trzy.

Przedmiotem analizy wykonanej na początku 2003 roku był stan zatrudnienia w jednostkach państwowego doradztwa rolniczego. Analizę przeprowadzono na podstawie informacji na dzień 30 kwietnia 2003 roku, uzyskanych z 19 Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego i ODR oraz 7 Regionalnych Centrów Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. Jednostki te obejmują swoim działaniem cały kraj. Ostatnie informacje odnośnie zatrudnienia w dora-

dztwie ze wszystkich ODR pochodzą z połowy 1998 roku [ZDR 3/98] i są porównywalne z obecnymi. Nie uwzględniono w nich zatrudnienia w KCDRRiOW w Brwinowie i Oddziałach w Krakowie i Poznaniu, które obecnie ogółem wynosi 123 osoby, w tym 70 osób to kadra kierownicza i specjalistyczna.

Tabela 1

**Siedziby struktur organizacyjnych doradztwa rolniczego
stan na 30 kwietnia 2003 roku**

Województwo	WODR (ODR)	KCDRRiOW (z Oddziałami i RCDRRiOW)
dolnośląskie	Świdnica	Wrocław
kujawsko-pomorskie	Minikowo, Zarzeczewo	Przysiek
lubelskie	Końskowola	
lubuskie	Lubniewice, Kalsk	
łódzkie	Bratoszewice	
małopolskie	Karniowice	Kraków
mazowieckie	Warszawa	Brwinów, Poświętne, Radom
opolskie	Łosiów	
podkarpackie	Boguchwała	
podlaskie	Szepietowo	
pomorskie	Gdańsk	Stare Pole
śląskie	Bielsko-Biała, Mikołów	Częstochowa
świętokrzyskie	Modliszewice	
warmińsko-mazurskie	Olsztyn	
wielkopolskie	Poznań	Poznań
zachodnio-pomorskie	Koszalin	Barzkowice

W kwietniu 2003 roku w jednostkach doradztwa rolniczego (WODR, ODR i 7 RCDRRiOW) zatrudnionych było ponad pięć tysięcy osób (tabela 2).

Tabela 2

Liczba osób zatrudnionych w doradztwie rolniczym wg stanowisk (funkcji)

Stanowisko (funkcja)	Ogółem
kadra kierownicza	322
specjaliści zakładowi	1048
doradcy terenowi	2992
pozostali	953
Ogółem	5315

Liczba zatrudnionych ogółem w poszczególnych jednostkach doradztwa rolniczego jest dość zróżnicowana i wynosi od 52 do 537 osób, średnio 204 osoby. W przedziale 101 do 200 zatrudnionych mieści się najwięcej jednostek doradczych (tabela 3).

Tabela 3

**Zatrudnienie ogółem w jednostkach doradztwa rolniczego
wg przedziałów liczbowych**

Zatrudnionych ogółem w przedziale	Liczba jednostek	Siedziba
do 100 osób	5	Zarzeczewo, Lubniewice, Kalsk, Bielsko-Biała, Częstochowa
101 do 200 osób	12	Minikowo, Łosiów, Gdańsk, Mikołów, Olsztyn, Koszalin, Barzkowice, Poświętne, Przysiek, Radom, Stare Pole, Wrocław
201 do 300 osób	3	Świdnica, Szepietowo, Modliszewice
301 do 400 osób	3	Bratoszewice, Karniowice, Boguchwała
powyżej 400 osób	3	Końskowola, Warszawa, Poznań

Ze szczegółowych wyliczeń wynika, że duże jednostki doradcze zatrudniające powyżej 300 osób (6), to prawie połowa osób zatrudnionych (48%) w doradztwie rolniczym.

Największą i najważniejszą z punktu widzenia odbiorcy, grupę zatrudnionych stanowi kadra doradcza, która dzieli się na:

- specjalistów zakładowych - 1048 osób,
- doradców terenowych (powiatowych, gminnych itp.) - 2992 osoby.

Stanowi to razem 76% ogółu zatrudnionych czyli 4040 osób. Przedmiotem dalszej analizy była kadra doradcza, czyli specjaliści zakładowi i doradcy terenowi.

Kadra doradcza w 70% posiada wyższe wykształcenie, a większość zatrudnionych w tej grupie (56%) stanowią kobiety (tabela 4).

Tabela 4

**Wykształcenie i płeć specjalistów zakładowych i doradców terenowych
(liczba osób)**

Płeć	Wykształcenie		Ogółem
	średnie	wyższe	
kobiety	771	1501	2272
mężczyźni	443	1325	1768
Ogółem	1214	2826	4040

Poziom wykształcenia kadr doradczych w obrębie poszczególnych jednostek doradczych podlega dość znacznym wahaniom. Osoby z wyższym wykształceniem stanowią od 54 do 93% ogółu zatrudnionych doradców przy czym:

- 4 jednostki doradcze zatrudniają od 54-60% osób z wyższym wykształceniem,
- 9 jednostek doradczych zatrudnia od 61-70% osób z wyższym wykształceniem,

- 10 jednostek doradczych zatrudnia od 71-80% osób z wyższym wykształceniem,
- 2 jednostki doradcze zatrudniają od 81 do 90% osób z wyższym wykształceniem,
- 1 jednostka doradcza zatrudnia 93% osób z wyższym wykształceniem.

Zróżnicowany jest także udział kobiet wśród kadr doradczych i wynosi od 43 do 70%. Tylko w 7 z pośród 26 ankietowanych jednostek występuje nieznaczną przewagę (do 57%) zatrudnionych mężczyzn.

Struktury organizacyjne jednostek doradczych są mniej lub bardziej rozbudowane w działy, zespoły itp. Kadra w nich zatrudniona funkcjonuje w zakresie określonych specjalności. Ich nazewnictwo i liczba są bardzo zróżnicowane, od kilkunastu do ponad czterdziestu. W zestawieniu szczegółowym podano wykaz specjalistów zakładowych i doradców terenowych wg specjalności, z uwzględnieniem wykształcenia sporządzony, wg nazewnictwa podanego w ankietach (tabela 5).

Tabela 5

Specjaliści i doradcy jednostek doradczych wg specjalności i wykształcenia (liczba osób) stan na 30 kwietnia 2003 roku

Specjalności		Specjaliści zakładowi (z)		Doradcy terenowi (t)		Specjaliści i doradcy w tym		Ogółem
		Wykształcenie				z	t	
		wyższe	średnie	wyższe	średnie			
1.	ogólnorolna (doradztwo rolnicze, technologiczne, prod. rolne)	11	1	793	452	12	1245	1257
2.	wiejskie gospodarstwo domowe (i doradztwo soc. bytowe wsi, prod. ekologiczna i agroturystyka)	45	17	131	244	62	375	437
3.	agroturystyka (i aktywizacja obszarów wiejskich)	8	-	4	3	8	7	15
4.	produkcja roślinna (agrotechnika)	105	7	230	122	112	352	464
5.	zboża i rzepak	6	-	-	-	6	-	6
6.	rośliny okopowe i pastewne	5	-	-	-	5	-	5
7.	produkcja zwierzęca	83	4	168	82	87	250	337
8.	bydło	8	2	5	2	10	7	17
9.	trzoda chlewna	12	1	4	-	13	4	17
10.	ogrodnictwo i pszczelnictwo (warzywnictwo)	43	1	39	5	44	44	88
11.	mechanizacja i budownictwo	30	5	3	1	35	4	39
12.	ekonomika i organizacja gospodarstw	180	7	207	38	187	245	432
13.	rachunkowość rolne	14	1	24	8	15	32	47
14.	analizy i prognozy ekonomiczne	7	-	-	-	7	-	7
15.	kredytowanie rolnictwa	5	2	-	-	7	-	7
16.	informacja rynkowa	6	2	-	-	8	-	8

Specjalności		Specjaliści zakładowi (z)		Doradcy terenowi (t)		Specjaliści i doradcy w tym		Ogółem
		Wykształcenie						
		wyższe	średnie	wyższe	średnie	z	t	
17.	integracja z UE (i informacja i programy przedakcesyjne)	80	1	66	16	81	82	163
18.	wspólna polityka rolna	6	-	4	2	6	6	12
19.	grupy producenckie (zespołowe działanie, organizacja rynku rolnego)	13	2	-	-	15	-	15
20.	rozwój obszarów wiejskich (przedsiębiorczość, przekształcenia)	50	5	130	86	55	216	271
21.	marketing i informacja rolnicza	5	1	8	3	6	11	17
22.	przetwórstwo spożywcze	3	-	-	-	3	-	3
23.	ekologia i ochrona środowiska	33	3	34	16	36	50	86
24.	oświata i doskonalenie zawodowe	55	9	22	3	64	25	89
25.	metodyka doradztwa	15	-	3	-	15	3	18
26.	informacja (promocja) i wydawnictwa	49	37	13	-	86	13	99
27.	informatyka (obsługa sieci komputerowych)	11	2	-	-	13	-	13
28.	analizy chemiczne (laboratorium)	10	3	-	-	13	-	13
29.	doświadczalnictwo terenowe	9	-	9	3	9	12	21
30.	pozostałe specjalności*	19	9	3	6	28	9	37
Ogółem		926	122	1900	1092	1048	2992	4040
		1048		2992				

*Pozostałe: rybactwo, ichtiologia, owce, drobny inwentarz, produkcja pasz, użytki zielone, ochrona roślin, infrastruktura społeczna, planowanie i programowanie, doradztwo prawne

Pośród występujących w doradztwie rolniczym kilkudziesięciu specjalności, wiele z nich występuje łącznie. Najczęściej łączono:

- wgd + agroturystyka, sprawy socjalno-bytowe, ekologię, rozwój obszarów wiejskich, żywienie,
- przedsiębiorczość + agroturystyka,
- przetwórstwo + zespołowe formy gospodarowania, organizacja rynku rolnego, grupy producenckie,
- produkcja roślinna + mechanizacja,
- produkcja zwierzęca + mechanizacja,
- informacja rynkowa + marketing, rozwój obszarów wiejskich, gospodarka przestrzenna, współpraca europejska,
- ekonomika + marketing,
- marketing + planowanie, informacja rynkowa, przedsiębiorczość,
- doskonalenie zawodowe + wydawnictwa.

W przeprowadzonej analizie, za kryterium zaliczenia do konkretnej specjalności przyjęto nazwę pierwszego członu nazwy.

Największą grupę wśród kadry doradczej (74%), stanowią doradcy terenowi. Pozostałe 26% to specjaliści zakładowi (tabela 5). Specjaliści zakładowi w 88%, a doradcy terenowi w 64% posiadają wykształcenie wyższe.

Obie grupy doradców funkcjonują w określonych specjalnościach. W zasadzie, prawie każdej specjalności specjalisty zakładowego, odpowiada specjalność doradcy terenowego i ta specjalizacja w stosunku do lat poprzednich, pogłębia się.

Pojawiają się nowe specjalności, np. kredytowanie rolnictwa, prognozy ekonomiczne, programy przedakcesyjne, wspólna polityka rolna. Jednocześnie znikają takie jak: ochrona roślin, użytki zielone, owce.

Pod względem specjalności, największą grupę wśród kadry doradczej stanowią doradcy ogólnorolni inaczej okreśłani jako specjaliści pod nazwą „doradztwo rolnicze” lub technologiczne, produkcji rolnej lub łącznie produkcji i ekonomiki wsi (tabela 6). Od 1998 roku liczba doradców ogólnorolnych zmniejszała się z 1835 do 1257 osób obecnie. Liczba doradców ogółem pozostaje na porównywalnym poziomie 4090 osób w 1998 roku i 4040 obecnie. Zmniejszenie zatrudnienia nastąpiło również w grupie WGD z 605 w 1998 roku do 552 osób obecnie. Zwiększa się natomiast zatrudnienie w grupach ekonomistów i rozwoju obszarów wiejskich oraz w nowych zespołach powstałych z potrzeb odbiorców.

Tabela 6

Grupy specjalności kadry doradczej o największym zatrudnieniu i ich wykształcenie (liczba osób)

Specjalności	Specjaliści i doradcy – wykształcenie		Ogółem
	wyższe	średnie	
ogólnorolna (doradztwo rolnicze, technologiczne, produkcja rolna, produkcja i ekonomika wsi)	804	453	1257
ekonomika i organizacja gospodarstw rachunkowość rolna analizy i prognozy ekonomiczne kredytowanie rolnictwa informacja rynkowa	443	58	501
produkcja roślinna zboża i rzepak rośliny okopowe i pastewne	346	129	475
wiejskie gospodarstwo domowe agroturystyka doradztwo socjalno-bytowe wsi	188	264	452
produkcja zwierzęca bydło trzoda chlewna	280	91	371
rozwój obszarów wiejskich (przedsiębiorczość, przekształcenia) marketing i informacja rolnicza przetwórstwo rolne	196	95	291
integracja z UE i informacja programy przedakcesyjne wspólna polityka rolna	156	19	175

Nową, wzrastającą liczebnie grupą są doradcy zajmujący się zagadnieniami integracji z Unią Europejską, programami przedakcesyjnymi i WPR. Istotnym elementem wyróżniającym tę grupę jest wykształcenie. Wraz z grupą ekonomistów należą do najlepiej wykształconych (tabela 6).

Reasumując, stan zatrudnienia w doradztwie rolniczym w ostatnich latach nieznacznie zmniejszył się (tabela 7).

Tabela 7

**Zatrudnienie kadr doradczych w latach 1992-2003
(liczba osób)**

Rok	Ogółem	w tym: kadra kierownicza i doradcza
1992	5846	4597
1996	5700	4700
1998	5630	4620
2001*	4376	3551
2003	5315	4362

*Dane bez zatrudnienia w KCDRRiOW i RCDRRiOW, ogółem ok. 900 osób

Źródło: Opracowano na podstawie ankiet KCDRRiOW (z lat 1992, 1996, 1998, 2001, 2003)

Można również zauważyć, że w ciągu tych lat:

- dokonano częściowej reorganizacji doradztwa rolniczego, tzn. utworzono WODR i RCDRRiOW, ale jednocześnie powstało duże zróżnicowanie jednostek doradczych pod względem liczby zatrudnionych;
- utrzymano w zatrudnieniu kadr doradczych nieznaczną przewagę kobiet oraz poziom wykształcenia tych kadr (70% wyższe);
- pogłębia się specjalizacja, tzn. liczba doradców ogólnorolnych zmniejsza się na rzecz węższych specjalności;
- powstały nowe specjalności wynikające z aktualnych potrzeb odbiorców, np. dotyczące problematyki Unii Europejskiej.

LITERATURA

1. Pabich A. (1998): Zatrudnienie w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 3/98.
2. Pabich A. (2001): Stan zatrudnienia w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego 4/01.